

Víra v Novém zákoně [1992]

ThF diskuse s Petrem Pokorným (1. 4. 1992)

01

Osobní historie: spolupráce na společném článku, věnovaném Součkoví. Tehdy jsem poprvé dostal do ruky Ebelinga, konkrétně jeho článek v ZThK 55, 1958, 64–110, kde v odd. III. (str. 87n), kde Ebeling s podivem kriticky poznamenává, že Bultmann se v jinak výborném hesle „PISTEYÓ“ v Theol. Wörterbuch zum Neuen Testament vůbec nedotýká zvláštního způsobu, jakým Ježíš mluví o víře, ačkoliv v Jesus-Buchu na věc naráží. Dále se však věci už nezabývá, dokonce ani v Theol. des NT. A tak se do věci pouští sám Ebeling, a na základě určité statistiky, kterou nebudu reprodukovat, dochází k závěru, že s největší pravděpodobností Ježíš mluvil o víře absolutně, tj. bez intencionálního vztahu k sobě nebo k Bohu, ovšem se zaměřením na konkrétní situace, které se ovšem měnily (většinou šlo o souvislosti s uzdravováním). Pokorný poslal potom náš článek Marxsenovi, Ebelingovu žáku, který nám pak poslal jeden separát a malou knížku, kde se konkrétně na Ebelingovu statistiku opět odvolával.

02

To mne vůbec poprvé upozornilo na pronikavý rozdíl mezi většinou míst NZ, kde se mluví o víře, zejména pak u Pavla, v jeho dopisech, a mezi tím, jak mluví o víře Ježíš. To, že po smrti Ježíšově byla víra reinterpretována neježíšovsky a navíc pod helenistickým resp. vůbec řeckým vlivem, tj. že byla vybavena trvalým intencionálním vztahem konkrétně k Ježíšovi jakožto popravenému a vzkříšenému Spasiteli všeho světa, znamenalo významný, ale pro mne problematický posun: theologicky to může být formulováno tak, že z Ježíše, který byl původně příkladem a takříkajíc pionýrem, ale také svědkem víry jako určité životní orientace, byl učiněn předmět víry, a tedy z víry jako životní orientace byla učiněna záležitost vyznání, konfese.

03

Co z toho vyplývá? Sám jsem si z toho vyvodil základní důsledek. Máme-li tu přinejmenším dvojí pojetí víry (a tady nechám zcela stranou velmi důležité okolnosti, ukazující, jak Ježíš navazuje na SZ-ní pojetí resp. způsob užití příslušného slova, onoho 'm-n, a jenom poznamenám, že Ježíš tu stojí mnohem blíže prorokům než celé následující křesťanské tradici, těžce poznamenané řeckými vlivy), musíme z toho uzavřít jedno z dvojího: buď je řeč pokaždé o něčem jiném, anebo jde o různé pochopení téhož, tj. téže skutečnosti resp. téhož fenoménu. Pro každého, kdo je podstatněji a hlouběji zasažen křesťanstvím, je první cesta neschůdná, a pro teologii je mám za to nemožná. A tak zbývá náročný úkol, pokusit se dnes (a vlastně vždy znovu se pokoušet) pochopit a myšlenkově zpřítomnit, vylíčit onen fenomén, onu skutečnost samotnou, tj. hledat ji za pochopením tradičním, tedy i za pochopením theologickým, ale také za chápáním, jak je najdeme v NZ např. u Pavla nebo jinde, ale dokonce a to považuji za základně důležité také za pochopení proroků i samotného Ježíše. Ježíš zůstává svědkem víry, stejně tak jako sám sebe (podle podání) chápe jako svědka Pravdy (pravda a víra jsou přece téměř totožné), v něm se pravda i víra „staly“, ale stávaly se byť méně významným způsobem i před ním a budou se stávat a skutečně se stávaly a ustavičně stávají i po něm, po jeho ukřižování a smrti.

04

Pokud tuto konsekvenci přijmeme, stává se rozhodující otázkou nikoliv pojetí víry v NZ, např. u Pavla nebo dokonce u Ježíše, ale pojetí víry samotné, tedy toho, k čemu mířilo pojetí Ježíšovo, před ním pojetí proroků, po něm pojetí první církve a pak celé tradice křesťanského myšlení. Otázka, co to je

vlastně víra, nemůže být řešena filologicky, ale ani sebelepším hermeneutickým postupem při čtení a chápání biblických textů. Ježíš ani ve svých činech, ani ve svém myšlení není žádným novým pravzorem, s nímž bychom se měli ztotožňovat, jak to opakovaně zaznívalo v dosavadních dějinách křesťanského vyznávání a zvěstování, nýbrž je příkladem, vzorem, který nás má inspirovat, nikoliv který budeme jenom neuměle a částečně napodobovat (a zejména vždycky anachronicky napodobovat). Moc archetypů byla už zlomena ve starém Izraeli, dlouho před narozením Ježíšovým, a Ježíš tuto moc nikterak neobnovuje, nýbrž důsledně ji láme a zhasíná (slovo, že třtiny nalomené nedolomí a lnu kouřícího že neuhásí, naplatí všeobecně, viz vyhnání penězoměnců atd.). Právě proto je úzký a nezrušitelný vztah mezi vírou a dějinností: skutečné dějiny spočívají na víře a jsou ustaveny díky víře, nikoliv pouhým vědomím dějinnosti a dějinných souvislostí.

05

A tak mohu jen opakovat: vposledu nejde o interpretaci, co rozuměl ten či onen prorok. sám Ježíš, apoštol Pavel a další pod slovem „víra“, nýbrž jde o zcela dnešní, aktuální pochopení a pojetí fenoménu víry, ne už slova, ale něčeho, co může orientovat náš život a na čem je vůbec možno životní orientaci postavit, ustavit. Přijmeme-li tento důsledek a já jsem ho pro sebe přijal -, pak už víra není výlučným tématem theologickým, ale je to cosi, čím se může obírat a co může zkoumat např. také filosofie. Jsou tu ovšem jisté předpoklady, ale ty platí stejně tak pro interpretaci theologickou jako pro interpretaci filosofickou, totiž že víra tu nemůže být ani zůstat jenom předmětem zkoumání, už proto, že vlastně vůbec není „předmětem“, že nemá předmětnou povahu, ale také a zejména proto, že žádné pochopení víry není možné zvenčí a z distance, nýbrž pouze jako reflexe toho, co jsme přijali resp. co se nás zmocnilo. Neboť víra je něco jako onen známý Pavlův usilovný běh, jímž chceme uchvátit vítězství, ale v jehož průběhu „i uchváčení jsme“. I toto přirovnání má své nedostatky, pochopitelně. Ono to je tak, že nejprve jsme uchváčení, pak začneme běžet a snažíme se dosáhnout vítězství, ale jednak veškeré naše úsilí je na onom původním „uchváčení“ nebo lépe: povolání, vyvolání, na oné výzvě založeno, a nakonec musí být ještě znovou ospravedlněno, tj. počteno za spravedlnost, jak to známe z případu praotce Abrahama.

06

Potud je tedy principiálně legitimní filosofický pokus o interpretaci víry jako fenoménu, který je interpretován také ve SZ a NZ, a ovšem i v theologii.

Gerhard Ebeling, *Jesus und der Glaube*. ZThK 55, 1958, S.87; též in: *Wort und Glaube*, Tübingen 1960, 1967³, S.229.

Statistika na základě Nestle-ho vydání NZ:

celkem 87 míst, z toho 66 v přímých výroch Ježíšových, Je vynechán nepravý konec Mk, zbývá 80 míst, z toho přímo z Ježíšových úst 63: 80 (63).

Rozvedeno v tabulku:

Mt	Mk	Lk		
PISTEYÓ		11 (9)	10 (7)	9 (6)
PISTIS	8 (7)	5 (4)	11 (9)	
PISTOS	5 (5)	-	6 (6)	
APISTOS		1 (1)	1 (1)	2 (2)

APISTEÓ	-	-	2 (-)
APISTIA 1 (-)	2 (-)	-	
OLIGOPISTOS	4 (4)	-	1 (1)
OLIGOPISTIA	1 (1)	-	-

31 (27) 18 (12) 31 (24)

Mk 14,3 je vyřazen vzhledem ke spornému etymologickému původu.